

Rolnummer 1881
Arrest nr. 47/2001 van 18 april 2001

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag over artikel 812 van het Gerechtelijk Wetboek, gesteld door de Rechtbank van eerste aanleg te Nijvel.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit voorzitter M. Melchior, de rechters L. François, J. Delruelle, A. Arts, R. Henneuse en M. Bossuyt, en emeritus voorzitter G. De Baets overeenkomstig artikel 60*bis* van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, bijgestaan door de griffier L. Potoms, onder voorzitterschap van voorzitter M. Melchior,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. Onderwerp van de prejudiciële vraag

Bij vonnis van 21 januari 2000 in zake W. Van Damme tegen A. Dehoust en P. Wera, en in aanwezigheid van de gemeente Genepiën, waarvan de expeditie ter griffie van het Arbitragehof is ingekomen op 10 februari 2000, heeft de Rechtbank van eerste aanleg te Nijvel de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schendt artikel 812 van het Gerechtelijk Wetboek de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, wanneer het in die zin wordt geïnterpreteerd dat het voor de eerste maal in hoger beroep een gedwongen tussenkomst tot gemeenverklaring mogelijk maakt van een derde die een belang te vrijwaren heeft in een betwiste aangelegenheid waarover ter zake uitspraak moet worden gedaan ? »

II. De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschil

Op 10 november 1994 wordt de aangestelde van de oorspronkelijk eisende partij het slachtoffer van een verkeersongeval op een weg op het platteland omgeven door velden en bedekt met slijk, wegens het voorbijkomen van landbouwmachines.

De eisende partij wilde de eigenaars van de velden *in solidum* laten veroordelen tot het herstel van de naar aanleiding van het ongeval geleden schade. De eerste rechter wijst de vordering van de eiser af.

Laatstgenoemde stelt hoger beroep in tegen de in eerste aanleg gewezen beslissing. In hoger beroep en nadat de partijen conclusies hebben genomen, wordt, op verzoek van de appellant, de gemeente Genepiën in het geding betrokken bij dagvaarding tot gemeenverklaring. De gemeente betwist die dagvaarding in zoverre zij in werkelijkheid tot gevolg zou hebben dat haar aansprakelijkheid in het geding wordt gebracht terwijl zij zich in eerste aanleg niet heeft kunnen verweren. De gemeente is van mening dat haar aldus een aanleg wordt ontzegd.

De Rechtbank van eerste aanleg te Nijvel is van mening dat artikel 812 van het Gerechtelijk Wetboek, zoals het wordt geïnterpreteerd door het Hof van Cassatie, een discriminatie in het leven kan roepen tussen, enerzijds, de partij die voor de eerste maal in hoger beroep wordt gedagvaard tot gemeenverklaring en, anderzijds, de oorspronkelijke partijen bij het geschil die een dubbele aanleg hebben genoten, in een geding waarvan de beslissing aan allen tegenstelbaar zal zijn. De Rechtbank beslist bijgevolg aan het Hof de bovenvermelde prejudiciële vraag te stellen.

III. De rechtspleging voor het Hof

Bij beschikking van 10 februari 2000 heeft de voorzitter in functie de rechters van de zetel aangewezen overeenkomstig de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

De rechters-verslaggevers hebben geoordeeld dat er geen aanleiding was om artikel 71 of 72 van de organieke wet toe te passen.

Van de verwijzingsbeslissing is kennisgegeven overeenkomstig artikel 77 van de organieke wet bij op 24 maart 2000 ter post aangetekende brieven.

Het bij artikel 74 van de organieke wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 4 april 2000.

Memories zijn ingediend door :

- de gemeente Genepiën, rue de Bruxelles 38, 1470 Genepiën, bij op 17 april 2000 ter post aangetekende brief;
- de Ministerraad, Wetstraat 16, 1000 Brussel, bij op 11 mei 2000 ter post aangetekende brief.

Van die memories is kennisgegeven overeenkomstig artikel 89 van de organieke wet bij op 18 mei 2000 ter post aangetekende brieven.

De Ministerraad heeft een memorie van antwoord ingediend bij op 19 juni 2000 ter post aangetekende brief.

Bij beschikkingen van 29 juni 2000 en 30 januari 2001 heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest moet worden gewezen, verlengd tot respectievelijk 10 februari 2001 en 10 augustus 2001.

Bij beschikking van 25 januari 2001 heeft het Hof de zaak in gereedheid verklaard en de dag van de terechtzitting bepaald op 14 februari 2001.

Van die beschikking is kennisgegeven aan de partijen en hun advocaten bij op 26 januari 2001 ter post aangetekende brieven.

Op de openbare terechtzitting van 14 februari 2001 :

- zijn verschenen :
- . Mr. S. Bierlaire, advocaat bij de balie te Nijvel, voor de gemeente Genepiën;
- . Mr. O. Vanhulst *loco* Mr. P. Hofströssler, advocaten bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad;
- hebben de rechters-verslaggevers J. Delruelle en A. Arts verslag uitgebracht;
- zijn de voornoemde advocaten gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de artikelen 62 en volgende van de organieke wet, die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het Hof.

IV. *In rechte*

- A -

Memorie van de Ministerraad

A.1.1. De Ministerraad brengt de rechtspraak van het Hof van Cassatie in herinnering volgens welke de vordering tot gemeenverklaring een procedure is die ertoe strekt te verhinderen dat de verweerder bij die vordering zich beroept op de ontstentenis van gezag van gewijsde jegens hem in een ander geschil waarin hij tegenover de eiser staat. Die procedure moet worden ingesteld op een ogenblik waarop de verweerder zijn middelen van verweer nog kan doen gelden. Aangezien de gemeente Genepiën hoofdconclusies en aanvullende conclusies heeft neergelegd, is het duidelijk dat zij haar middelen van verweer heeft kunnen voorleggen.

De Ministerraad brengt verder in herinnering dat die rechtspleging louter bewarend is, zodat de rechter geen geschillen kan beslechten in het raam van die rechtspleging.

A.1.2. Ten aanzien van de schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet door artikel 812 van het Gerechtelijk Wetboek, betoogt de Ministerraad dat de gemeente Genepiën geenszins een aanleg verliest. De rechtbank is immers ermee belast uit te maken wie aansprakelijk is voor het ongeval. Zij is echter niet ertoe gemachtigd zich uit te spreken over de aansprakelijkheid van de gemeente.

De oorspronkelijke eiser heeft de gemeente bij de zaak betrokken, niet met de bedoeling haar aansprakelijkheid bij het ongeval aan te tonen, maar teneinde aan haar een vonnis tegenstelbaar te maken waarbij de ontstentenis van aansprakelijkheid van de omwonenden zou worden vastgelegd en waarop de gemeente zich bijgevolg niet meer zal kunnen beroepen in een latere procedure.

A.1.3. De Ministerraad citeert verscheidene arresten van het Hof (nrs. 73/92, 47/93 en 69/93), waarin wordt aangenomen dat de wetgever een categorie van burgers de mogelijkheid ontzegt om hoger beroep in te stellen tegen een jurisdictionele beslissing.

Hij brengt vervolgens de criteria in herinnering die de rechtspraak van het Hof inzake gelijkheid beheersen om aan te tonen dat de betwiste bepaling te dezen niet discriminerend is.

De Ministerraad stelt vast dat de wetgever, doordat hij de rechter in hoger beroep de mogelijkheid biedt zich uit te spreken over een vordering tot gemeenverklaring, onverenigbare jurisdictionele beslissingen heeft willen vermijden. De wetgever heeft tevens de rechtszekerheid willen versterken ten aanzien van de rechtzoekenden wier rechten onzeker blijven zolang de vonnissen niet in kracht van gewijsde zijn gegaan.

De Ministerraad citeert tevens het arrest nr. 32/95 om daaruit af te leiden dat het Hof expliciet aan de wetgever het recht zou toekennen middelen aan te wenden om de gerechtelijke procedures in te korten, wat met name zou impliceren dat hij bepaalde partijen kan verhinderen hoger beroep in te stellen. De relevantie van het doel van de maatregel zou dus niet meer moeten worden aangetoond.

De Ministerraad voegt daaraan toe dat, zelfs al was een hoger beroep toegekend aan de tussenkommende partij, er nog steeds een verschil in behandeling zou bestaan ten aanzien van de oorspronkelijke partijen in zoverre de gedaagde partij hoe dan ook over een aanleg minder zou beschikken dan laatstgenoemden. De wetgever vermocht dus de mogelijkheden tot hoger beroep te beperken vanuit de zorg voor een goede rechtsbedeling.

Ten aanzien van het door de wetgever nagestreefde doel voegt de Ministerraad daaraan nog toe dat, naast de zorg om de zaken binnen een redelijk tijdsbestek te beslechten en de zorg om zo goed mogelijk de rechtszekerheid van de rechtzoekenden te waarborgen, de zorg om overbelasting van de hoven en rechtbanken te vermijden en bijgevolg de overheidsmiddelen zuinig te beheren, tevens de keuze van de wetgever heeft bepaald.

De Ministerraad besluit tevens tot de relevantie van het criterium van onderscheid. Het verschil in behandeling zou immers worden verklaard door het onderwerp van de vorderingen alsmede door de hoedanigheid van de procespartijen.

De wetgever had, teneinde zijn doelstelling van goede rechtsbedeling te bereiken, geen andere keuze dan de mogelijkheid tot hoger beroep voor de tot tussenkomst gedagvaarde partij te beperken. De aangewende middelen zijn dus evenredig met het nagestreefde doel, in zoverre de rechter in hoger beroep zelf heeft erkend dat zijn beslissing geenszins de rechten van de gedaagde partij zou raken.

A.1.4. In ondergeschikte orde voegt de Ministerraad daaraan toe dat in het geval waarin de rechter in hoger beroep het bestaan zou erkennen van enige aansprakelijkheid van de gemeente bij het ongeval, die erkenning slechts de waarde van een vaststelling zou hebben, die weliswaar gezag van gewijsde zou hebben maar geen veroordeling zou kunnen inhouden.

Het is dus ten onrechte dat de Rechtbank van eerste aanleg te Nijvel heeft geoordeeld dat haar interpretatie van artikel 812 van het Gerechtelijk Wetboek voor de gemeente Genepiën het verlies van een aanleg met zich mee zou brengen.

Memorie van de gemeente Genepiën

A.2.1. Volgens de gemeente Genepiën ontzegt de dagvaarding tot gemeenverklaring teneinde aan haar een in laatste aanleg gewezen beslissing tegenstelbaar te maken, haar een aanleg en is dat in strijd met de inachtneming van de rechten van de verdediging.

Zij doet opmerken dat in beginsel het hoger beroep tot gemeenverklaring uitsluitend, en tot bewaring, ertoe strekt een definitieve beslissing in een geschil waarbij ze geen partij is geweest tegenstelbaar te maken aan de opgeroepene tot gemeenverklaring.

De gemeente wijst erop dat enkel de bewarende gedwongen tussenkomst ontvankelijk is in hoger beroep en niet die welke ertoe strekt een veroordeling te verkrijgen. Zij citeert uit een cassatiearrest van 21 oktober 1977 krachtens hetwelk de partij die een vordering tot gemeenverklaring instelt niet kan vorderen dat betwistingen worden beslecht waarover eventueel in een afzonderlijk gevoerd geding kan worden gedebatteerd.

Uit de bewoordingen van de vordering tot gemeenverklaring volgt echter dat de oorspronkelijk eisende partij in werkelijkheid tegen de gemeente precieze grieven uit die de rechter ertoe zou leiden, voor de eerste maal in hoger beroep, de kwestie van de eventuele aansprakelijkheid van de gemeente bij het ongeval te beslechten, terwijl zulks niet het geval kan zijn in het kader van een rechtspleging tot gemeenverklaring.

A.2.2. De gemeente Genepiën is van mening dat haar rechten van de verdediging geschonden zijn, in zoverre zij reeds bij de zaak had kunnen worden betrokken bij het begin van de rechtspleging of tenminste bij het begin van de rechtspleging in hoger beroep, en niet, zoals dat te dezen het geval is geweest, nadat de conclusies in hoger beroep tussen alle partijen bij het geding waren uitgewisseld. Zij citeert verscheidene beslissingen uit de rechtspraak ter staving van haar stelling.

A.2.3. De gemeente voegt ten slotte daaraan toe dat in de veronderstelling dat zij haar middelen van verweer nog kan doen gelden in dit stadium van de procedure, *quod non*, de gemeenverklaring haar een aanleg zou ontzeggen ten aanzien van de verweerders in de oorspronkelijke procedure en haar aanzienlijk zou verzwakken in de daaropvolgende procedure. De gemeenverklaring, die tot gevolg zou hebben dat zij het vonnis in hoger beroep tegenstelbaar maakt aan de gemeente, zou haar immers elke mogelijkheid ontzeggen om de aansprakelijkheid van de twee omwonenden van de weg waar het ongeval heeft plaatsgevonden aan te voeren, vermits die afzonderlijke procedure enkel zin zou hebben indien de omwonenden buiten het geding zouden zijn gesteld in de procedure in hoger beroep die aanleiding heeft gegeven tot de prejudiciële vraag.

Memorie van antwoord van de Ministerraad

A.3.1. De grieven die volgens de gemeente Genepiën de rechter in hoger beroep ertoe zouden leiden zich uit te spreken over de aansprakelijkheid van de gemeente bij het ongeval en dus een kwestie ten gronde te beslechten waarover eventueel tijdens een afzonderlijk gevoerd geding zou kunnen worden gedebatteerd, tonen enkel aan dat de appellat er belang bij heeft dat de gemeente niet het gezag van gewijsde kan doen gelden tijdens dat geding.

A.3.2. De Ministerraad betoogt tevens dat de gemeente Genepiën in staat is geweest haar middelen van verweer te doen gelden, vermits zij conclusies heeft kunnen nemen vóór het einde van de debatten.

Ten aanzien van het door de gemeente geciteerde cassatiearrest van 21 oktober 1977, is de Ministerraad van mening dat zij dat verkeerd interpreteert. Hij voegt daaraan toe dat de te dezen opgeworpen hypothese verschillend is en niet kan worden vergeleken met die welke het voorwerp heeft uitgemaakt van het cassatiearrest.

In ondergeschikte orde onderstreept de Ministerraad nog dat het Gerechtelijk Wetboek het de rechter mogelijk maakt de conclusies en stukken te weren die niet het voorwerp hebben uitgemaakt van een debat op tegenspraak.

A.3.3. Ten aanzien van het feit dat de gemeente een aanleg zou zijn ontzegd, verwijst de Ministerraad naar zijn eerste memorie en brengt hij in herinnering dat er geen algemeen beginsel van dubbele aanleg bestaat.

Hij merkt ten slotte op dat, voor de appellanten, het feit dat hun verzoek is afgewezen geenszins tot gevolg zou hebben dat de gemeente ambtshalve aansprakelijk wordt gesteld voor het ongeval of dat haar veroordeling wordt vergemakkelijkt in het kader van een afzonderlijke procedure.

- B -

B.1. De prejudiciële vraag heeft betrekking op de bestaanbaarheid met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet van artikel 812, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, in die zin geïnterpreteerd dat het voor de eerste maal in hoger beroep een gedwongen tussenkomst tot gemeenverklaring toestaat ten aanzien van een derde die een belang te vrijwaren heeft in een betwiste aangelegenheid waarover uitspraak moet worden gedaan. Aan het Hof wordt gevraagd of die bepaling een discriminatie in het leven roept tussen, enerzijds, de partij die voor de eerste maal in hoger beroep tot gemeenverklaring wordt gedagvaard en, anderzijds, de oorspronkelijke partijen bij het geschil die, hunnerzijds, een dubbele aanleg genieten terwijl de jurisdictionele beslissing die zal worden gewezen aan allen tegenstelbaar zal zijn.

B.2. Artikel 812, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat de tussenkomst van een derde in een geschil kan geschieden voor alle rechtscolleges, ongeacht de vorm van de rechtspleging, zonder dat echter reeds bevolen onderzoeksverrichtingen afbreuk mogen doen aan de rechten van de verdediging. Het tweede lid van datzelfde artikel bepaalt evenwel dat de tussenkomst tot het verkrijgen van een veroordeling niet voor de eerste maal plaats kan vinden in hoger beroep.

B.3. Overeenkomstig een vaste rechtspraak, waarbij zowel de verwijzende rechter als de Ministerraad en de voor de verwijzende rechter tot tussenkomst opgeroepen partij zich aansluiten, vormt de vordering tot gemeenverklaring een vordering tot gedwongen tussenkomst met een bewarend karakter. Die vordering heeft tot doel te verhinderen dat de verweerder bij die vordering, in een volgend geschil waarbij hij tegenover de eiser zou staan, zich zou beroepen op de relativiteit van het gezag van gewijsde wat dat vonnis betreft.

Volgens dezelfde vaste rechtspraak, die de wetgever overigens heeft willen bevestigen met de aanneming van artikel 812, tweede lid (zie *Parl. St.*, Senaat, 1963-1964, nr. 60, verslag van de Koninklijke Commissaris van de Gerechtelijke Hervorming, pp. 199-200), kan de vordering tot gemeenverklaring voor de eerste maal worden aangenomen in hoger beroep

wegens het bewarend karakter ervan. Zulks kan daarentegen niet het geval zijn voor agressieve vorderingen tot tussenkomst die ertoe strekken de veroordeling te verkrijgen van de tot tussenkomst gedagvaarde partij.

B.4. Het te dezen aangeklaagde verschil in behandeling tussen de twee categorieën van personen berust op een objectief en relevant criterium, namelijk de positie van die personen in het proces. Terwijl de tussenkomende partij bij de zaak betrokken wordt teneinde aan haar de jurisdictionele beslissing die gewezen zal worden tegenstelbaar te maken, kunnen de oorspronkelijke partijen immers rechtstreeks in hun rechten worden geraakt door de jurisdictionele beslissing die ten gronde in het geschil zal worden gewezen.

Dat verschil in behandeling kan redelijkerwijze worden verantwoord door de louter bewarende aard van de procedure van gemeenverklaring, aangezien die procedure geenszins strekt tot de veroordeling van de gedaagde partij en dus tot de aantasting van haar rechten, maar hoogstens ertoe strekt aan haar het vonnis dat gewezen zal worden tegenstelbaar te maken. De wetgever vermocht te oordelen dat, om tegenstrijdigheid in opeenvolgende beslissingen te vermijden, het kon worden verantwoord dat de tussenkomende partij nog voor het eerst kan worden gedagvaard in hoger beroep, zelfs als die partij het voordeel van de dubbele aanleg verliest. Er bestaat trouwens geen algemeen rechtsbeginsel waarbij de dubbele aanleg wordt verzekerd.

B.5. Er blijft niettemin het feit dat alle partijen bij een geschil over voldoende middelen moeten kunnen beschikken om hun rechten voor de rechter te vrijwaren. Diegenen die zijn gedagvaard tot gemeenverklaring moeten nog in staat zijn hun opmerkingen te doen gelden op het ogenblik waarop zij tot tussenkomst worden opgeroepen. Het gaat om de inachtneming van het beginsel van het tegensprekelijke karakter van de debatten. De omstandigheid dat die opmerkingen voor de eerste maal worden gemaakt in hoger beroep, lijkt niet onevenredig ten aanzien van de doelstelling van de wetgever die erin bestaat tegenstrijdige beslissingen te vermijden door een mechanisme in te voeren waardoor een vonnis tegenstelbaar kan worden gemaakt, zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de rechten van de tot tussenkomst gedagvaarde partij.

B.6. Wat betreft de vraag of de procedure tot tussenkomst die te dezen voor de rechter is ingesteld wel degelijk een vordering tot tussenkomst van louter bewarende aard vormt, en niet een vordering die ertoe strekt de tot tussenkomst gedagvaarde partij te horen veroordelen, staat het niet aan het Hof, maar aan de verwijzende rechter zich hierover uit te spreken.

B.7. De prejudiciële vraag dient ontkennend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 812 van het Gerechtelijk Wetboek schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet, in die zin dat het de dagvaarding tot gedwongen tussenkomst tot gemeenverklaring mogelijk maakt, voor de eerste maal in hoger beroep, van een derde die een belang te vrijwaren heeft in een betwiste aangelegenheid waarover ter zake uitspraak moet worden gedaan.

Aldus uitgesproken in het Frans en het Nederlands, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 18 april 2001.

De griffier,

De voorzitter,

L. Potoms

M. Melchior